

Recenze monografie Zdeněk Karabec, Jiří Vlach a kol. (2017): Criminal Justice System in the Czech Republic (3. vydání)

Praha: IKSP.

ISBN 978-80-7338-168-4,
133 stran.

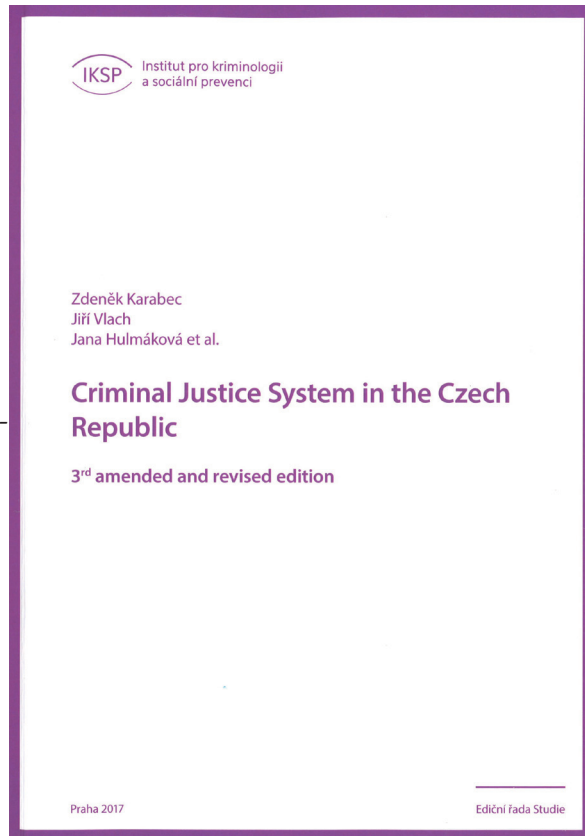
Jaromír Hořák

Právnická fakulta UK

V České republice existuje poměrně živý diskurz v oblasti tzv. kriminálních věd (trestněprávní nauka, odvětví kriminologie, forenzní obory). Ve srovnání se evropskými státy podobné velikosti u nás vychází relativně vysoký počet knih a periodik s touto tematikou, je publikováno a čile diskutováno množství judikatury, a to i širší veřejností. ČR je velmi vyspělý otevřený stát s centrální zeměpisnou polohou, vysoce integrovaný evropsky a mezinárodně. Z tohoto důvodu dlouhodobě překvapovala malá dostupnost podrobnějších a zasvěcených informací o českém trestním právu v angličtině.

Pamětníci líčí stav na počátku 90. let, kdy si v knihovně Nejvyššího soudu bylo možné vypůjčit jediný překlad československého trestního zákona do světového jazyka – francouzštiny, pořízený v roce 1962 Jednotou čs. právníků. V zahraničí bývala ojedinělým pramenem o české trestní justici útlá brožura helsinského HEUNI, tuším z roku 1996. Nesnadnost až nemožnost dohledat jakékoli podrobnější a zároveň aktuální informace o úpravě v ČR se stala až legendární. V SRN se prý badatelé uchýlovali i k německé verzi čs. osnovy z roku 1926... V téže době (za počínajícího rozvoje internetu) bylo možné obratem získat obsáhlé komparatistické studie o trestním systému mnohem menších evropských zemí. Tento stav přinášel obtíže nejen cizincům neznalým češtiny, ale zejména českým právníkům – praktikům, učitelům práva i právním vědcům. Vznikaly proto nejrůznější „doma dělané“ materiály např. v rámci mezinárodní justiční spolupráce, podklady k výkonu advokacie, drobná skripta pro zahraniční studenty (např. zdařilý, ale velmi stručný materiál Jaroslava Fenyka).

Situace se začala měnit v roce 2002 počinem kolektivu autorů Institutu pro kriminologii a sociální prevenci. Brožura „Criminal Justice System in the Czech Republic“ představovala velký pokrok již v tom, že zahrnovala úvod do trestního práva hmotného i procesního. Autoři poskytovali cizím čtenářům ucelený obraz trestního systému, který měl konečně formu knižní monografie, nikoli pouhého seznamu hesel či vybraných ustanovení předpisů.

Kniha byla záhy vydána podruhé a těšila se velké oblibě, a to nejen pro svou snadnou dostupnost na webových stránkách IKSP. Bohužel, velkým problémem podobných příruček bývá rychlé zastarávání. Autoři zřejmě nespěchali s novým vydáním v době, kdy se chystala rekodifikace trestního řádu i dalších předpisů (TOPO, zákon o obětech), takže od poslední edice příručky uplynulo již sedm let. Tím spíše je třeba nynější třetí rozšířené vydání uvítat – jde-li nadto o vydání nadmíru zdařilé!

Je vhodné výslovně poukázat na úskalí, kterým čelí tvůrci podobných cizojazyčných úvodů do národního práva. Jde jim v prvé řadě o splnění potřeb čtenáře zahraničního, který není s českým systémem obeznámen ani v nejzákladnějších rysech a vzdělával se v jiné právní kultuře. Zároveň však nelze pominout ani očekávání domácího publika. To obvykle potřebuje hlavně příručku – svého druhu rozšířený slovníček, v němž snadno nalezneme zpracování dílčího institutu ve světovém jazyce. Očekávání českého a cizí čtenáře je nezřídka protikladné, kdy Čech hledá srozumitelné cizojazyčné zpracování typicky českého problému, aby jej mezinárodnímu publiku vysvětlil. Cizinec obvykle studuje podobné příručky s cílem najít ekvivalenty konkrétních hmotněprávních či procesních situací, které zná z domácího práva.

Pro podobnou práci je proto zcela zásadní otázka terminologie – má autor používat názvosloví, které je *de lege lata* aktuální v zemích, kde je např. angličtina úředním jazykem? Takový postup obvykle vede k výsledku, který působí elegantněji a více přirozeně, má-li ovšem autor či překladatel dostatek erudice. Současně však takový postup přináší větší riziko nedorozumění, hlavně pro cizího odborného čtenáře, který si do českých institutů bude mylně promítat jemu známé významy z angloamerického práva. Podobně laděná práce pak musí být nutně prací komparativní, která podrobně vysvětluje i relativně podružné rozdíly. Alternativou je používání „mezinárodní“ či „evropské právní angličtiny“ jako *lingua franca*, kdy ve světovém jazyce hledáme výrazy sémanticky spíše neutrální, nezabarvené typicky anglosaským právním prostředím. Takový postup je snad korektnější, byť výsledné texty bývají srozumitelnější Italům a Litevcům spíše než rodilým mluvčím angličtiny.

Předkládaná publikace se drží zhruba ve zlatém středu mezi oběma naznačenými extrémy. Práce je zjevně inspirována anglosaskými učebnicemi „*criminal justice*“; v jiných ohledech však představuje spíš obdobu německých nebo skandinávských příruček o národních právních systémech. Navazuje také na starší tradici podobných svazků, které svého času vydával VÚK např. o právu jednotlivých zemí socialistického tábora.

Autorům se daří prostým a přístupným způsobem přiblížit i velmi složitá témata – formy zavinění, otázky zániku trestnosti, promlčení, trestní odpovědnosti právnických osob. Dokonce i kapitoly věnované procesnímu právu jsou psány svižně a srozumitelně. Práce již v tomto ohledu zdaleka překonává běžný středoevropský standard oficiálních materiálů, které často vycházejí v úmorné byrokratické „euroangličtině“. Dle mého názoru recenzované dílo co do přístupnosti i dalších kvalit snese srovnání s velmi praktickou příručkou o vývoji německého trestního práva od Thomase Vormbauma (2014) nebo se starší prací švédského autora Nilse Jareborga (1988). Záběrem a podrobností výkladu překoná běžné anglosaské brožury o francouzském či španělském trestním právu (srov. např. Catherine Elliottovou, *French Criminal Law*, 2001).

Zmiňujeme-li styl práce, ani předkládaný text se bohužel vždy neoprostil od těžkopádných výčtů právních předpisů a vůbec telefonických vypočítávání zásad a dílčích prvků

ad nauseam. Je otázka, do jaké míry plní tento postup informativní úlohu a zda není možné výčty uvést v příloze či v poznámce pod čarou. Oproti tomu autoři vhodně volí duplicitu českého termínu a anglického překladu jen tam, kde je to skutečně nutné. Využívají přitom obvykle zvýraznění kurzívou. Tento přehledný styl je v celé práci využíván důsledně a svědčí zejména čtenářsky obtížnějším pasážím o trestním procesu.

Po stránce obsahové má práce logickou strukturu, vycházející zhruba ze systematiky obecné části trestního zákoníku; výklad trestního řízení se drží systematiky běžné v českých i západních učebnicích. Jako již tradičně nalezneme obsáhlý přehled struktury a fungování české justice nebo zdařilé vylíčení postupu orgánů přípravného řízení. Samostatnými exkurzy je pojednáno např. o reformách trestního práva v ČR a přiblíženy jsou výsledky kriminologických výzkumů a statistická data. Velká pozornost je v souladu s nynějšími trendy věnována postavení poškozených a obětí, trestnímu právu mládeže a odpovědnosti právnických osob. Velmi cenné jsou přehledy vývoje trestního práva u nás, které kladou ostatní výklad do historického a širšího evropského kontextu. Právě tento kontext bude často v popředí zájmu zahraničního čtenáře.

Právněhistorický rozměr příručky vynikne zejména ve velmi propracovaných kapitolách věnovaných trestním sankcím. Mezinárodní odbornou obec určitě zaujmou statistické tabulky přibližující strukturu a dynamiku nebo objasněnost kriminality. Pro zahraniční badatele budou jistě přínosem údaje o českém vězeňství (otázka práva uvězněných na mzdu, zaměstnanost vězňů, zdravotní péči, kapacity českých věznic a demografické složení uvězněných, míra tzv. penitenciární recidivy).

Pokud máme práci vytýkat nedostatky, pak lze samozřejmě poukázat na jistou heslovitost, která je však u příruček tohoto typu obvyklá. Očekává se, že podobný úvod bude sloužit jako „sourcebook“ dílčích údajů a pro českého čtenáře jako pomůcka při odborných překladech (Z tohoto hlediska práci velmi prospívá její podrobný rejstřík). Určitým zklamáním bude pro cizího čtenáře velká stručnost výkladu o konkrétních skutkových podstatách trestných činů. Právě zde totiž zahraniční odborník nebo i laik hledá poučení o českých specifikách – zajímá jej, jak je určitý trestný čin u nás vymezen. Často vychází z mylných předpokladů, že v ČR existuje podobně vysoká míra kasuističnosti jako např. v právu německém; je překvapen, že pro některé na západě běžné skutkové podstaty nenachází bezprostřední ekvivalenty. Kritik si zde ovšem musí být vědom, že zahrnutím většího počtu skutkových podstat a komparací s vybranými cizozemskými úpravami by materie neúměrně narostla. Snad pádnější je výtku malé „problémovosti“ či „diskursivnosti“ práce, která je povytce popisná, ryze narativní. Chybí vylíčení typických aplikačních úskalí a názorových sporů v české nauce a judikatuře (asi po vzoru německých „Meinungstreite“). Vůbec význam judikatury je v práci spíše přehlížen.

I přes naznačené výhrady je předkládaná práce vynikajícím počinem. Jde o příručku, která jistě nalezne široké využití a pomůže prolomit jistou izolaci českého trestního práva. Práce poskytuje srozumitelný úvod o základech trestní odpovědnosti, ukládání sankcí, o justičním a nápravném systému v ČR. Dotýká se podrobně speciálních otázek (mladiství, právnické osoby, oběti trestného činu, odklony, zvláštní způsoby řízení atd.), které starší příručky či materiály v angličtině přecházely. Velmi zdařilé jsou kapitoly o vězeňství. Domnívám se, že půjde o významnou pomůcku pro větší sjednocení terminologie užívané v překladech českých právních textů do angličtiny. Velmi dobře můžeme této příručce využít v programech ERASMUS či LLM na právnických fakultách. Lze si představit i její dolo-

ručení českým posluchačům magisterského a doktorského studia, kteří si potřebují osvojit znalost anglického názvosloví a schopnost argumentovat anglicky o českém právu (viz i dnes až přehnaná účast studentů na nejrůznějších mezinárodních soutěžích atp.). Práci je však zejména vhodné předložit zahraničním odborníkům, včetně např. advokátů, pro základní orientaci v českém systému trestního práva.

Literatura

Elliott, C. (2001). *French Criminal Law*. New York: Routledge.

Jareborg, N. (1988). *Essays in criminal law*. Skriften från Juridiska Fakulteten i Uppsala, Vol. 17. Uppsala: Iustus förlag.

Vormbaum, T. & Bohlander, M. (2014). *A Modern History of German Criminal Law*. Heidelberg: Springer-Verlag Berlin.